

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΕΚΑΤΟΝ

Αἱ λειτουργίαι τῆς Πολιτείας.

§ 177. Ἡ πολιτεία ἐν τῇ κοινωνικῇ αὐτῆς δράσει.

Ἀπὸ τῶν πρώτων ἡμερῶν τῆς ἱστορικῆς αὐτῆς ἀποκαλύψεως ἡ πολιτεία ὑπὸ πάντα τύπον παρέχει περιφανεῖς ὑπηρεσίας εἰς τὸ κοινὸν τῶν ἀνθρώπων. Ἐκ δὲ τῆς φύσεως αὐτῆς θέλει ἐξακολουθήσῃ παρέχουσα τὰς ὑπηρεσίας ταύτας ὅτε μὲν ἐν μείζονι, ὅτε δὲ ἐν ἐλάσσονι μοίρᾳ. Ἀμφίβολον, ἂν πραγματωθῆσεται ποτε ἡ ἰδέα φιλοσόφων (1), καθ' οὓς ἡ εὐδαιμονία τῆς ἀνθρωπότητος ἔσται κρείττων, ὅτε τὸ ἄτομον ἀντικαταστήσῃ τέλεον τὴν πολιτείαν, ἢ ὅτι αὕτη ὀφείλει νὰ προπαρασκευάσῃ τὴν ἑαυτῆς ἀχρηστίαν, παραιτουμένη πάσης ἐν τῷ μέλλοντι λειτουργίας.

Ἐκ τῆς φύσεως αὐτῆς ἡ πολιτεία προώριστα νὰ θεραπεύῃ πολλὰς ἀνάγκας τοῦ κοινωνικοῦ συνόλου. Ἐν τούτῳ κεῖται ἡ ἀρχὴ τῶν ποικίλων αὐτῆς λειτουργιῶν. Κατὰ πρῶτον μὲν ἐκπροσωπεῖ τὸ σύνολον τοῦ ἔθνους, τὴν κυριαρχίαν αὐτοῦ ἐν τῷ ἐσωτερικῷ τε καὶ τῷ ἐξωτερικῷ, εἶτα δὲ κέκληται εἰς τὸν καθορισμὸν ἐκάστοτε τῶν κανόνων τοῦ δικαίου, εἰς τὴν τήρησιν τῆς δημοσίας ἀσφαλείας, εἰς τὴν πραγμάτωσιν τῆς ἐννόμου τάξεως, εἰς τὴν προμήθειαν καὶ θεραπείαν τῶν ὑλικῶν τε καὶ ἠθικῶν ἀναγκῶν τοῦ ἀνθρωπίνου βίου. Πᾶσαι ἐν γένει αἱ ἀνάγκαι, ἃς ἀδυνατεῖ νὰ θεραπεύσῃ ἡ ἐνέργεια τῶν ἀτόμων καὶ τῶν ἐξ αὐτῶν σχηματιζομένων μερικῶν ομάδων, εὐρίσκουσι θεραπείαν διὰ τῶν ποικίλων λειτουργιῶν τῆς πολιτείας, καθισταμένης οὕτως ὑψίστης κοινωνικῆς δυνάμεως, ἀγωγοῦ τοῦ πολιτισμοῦ καὶ τῆς προόδου.

(1) Herbert Spencer, Jules Simon κτλ.

§ 178. Ἡ πολιτεία καὶ ἡ δημοσία ἀσφάλεια.

Πρωτίστως λειτουργεῖ ἡ πολιτεία πρὸς τὴν ἐμπέδωσιν τῆς ἐννόμου τάξεως καὶ πρὸς ἐγγύησιν τῆς ἀσφαλείας τῶν αὐτὴν ἀπαρτισάντων μελῶν. Οὕτως ὑπερτάτη μέριμνα αὐτῆς εἶνε τὸ μὲν ἡ ἀσφάλεια τοῦ συνόλου, τοῦ ἔθνους, τὸ δὲ ἡ τοῦ ἀτόμου.

Διττοὶ εἶνε οἱ κίνδυνοι, ἐξ ὧν δύναται νὰ ταραχθῇ ἡ δημοσία ἀσφάλεια. Ὁ μὲν ἐκ τῶν ἐπιδρομῶν ἐξωτερικῶν ἐχθρῶν, ὁ δὲ ἐκ τῶν ἐσωτερικῶν στάσεων. Κατ' ἀμφοτέρων τούτων ὀφείλει ν' ἀντεπεξέλθῃ ἡ πολιτεία. Ὅτε ἔθνος τι δὲν δύναται ν' ἀνταγωνισθῇ ἐν ἐκάστη στιγμῇ κατὰ τῶν ἐπιβουλευόντων τὴν αὐτονομίαν αὐτοῦ καὶ τὴν ἐλευθερίαν, προώρισταί θάττον ἢ βραδύτερον νὰ διαλυθῇ εἰς τὰ ἐξ ὧν συνετέθη. Παντὸς ἔθνους ἡ δύναμις ἐρείδεται ἐπὶ τῆς ὕλικῆς καὶ ἠθικῆς δυνάμεως καὶ ἐνότητος τῶν μελῶν αὐτοῦ, ἐπὶ τοῦ σεβασμοῦ, ὃν τοῦτο ἐμπνέει. Ἐντεῦθεν ἔκπαλαι ἡ πρωτίστη τῶν λειτουργιῶν τῆς πολιτείας εἶνε ἡ στρατιωτικὴ ὀργάνωσις τοῦ λαοῦ, ἱκανοῦ κατὰ πᾶσαν στιγμὴν ν' ἀντιστῇ κατὰ τῶν ἐπαπειλούντων ἐσωτερικῶν τε καὶ ἐξωτερικῶν πολεμίων.

Ἡ στρατιωτικὴ ἰσχὺς ἀπετέλει ἰδίᾳ τὴν δύναμιν τῶν ἀρχαίων πολιτειῶν. Τῶν πλείστων ἐξ αὐτῶν τὸ μεγαλεῖον συνεδέετο μετὰ τῆς κρείττονος καὶ σκοπιμωτέρας στρατιωτικῆς ὀργανώσεως· τὰ θεμέλια τῆς ἀκμῆς ἐτέθησαν διὰ μιᾶς στρατιωτικῆς νίκης, ἐπῆλθε δὲ ἡ πτώσις μετὰ στρατιωτικὴν ἥτταν. Ἐν τούτοις, ὅτε ἡ πολιτεία περὶ οὐδενὸς ἄλλου μεριμνᾷ ἢ περὶ τῆς φυσικῆς μόνον ἰσχύος, ἔσται βραχύβιος, ταύτης μὴ οὔσης πάντοτε μονίμου, δυνατοῦ ὄντος ἄλλη πολιτεία νὰ κατισχύσῃ αὐτῆς.

Αἱ νεώτεραι πολιτεῖαι, ἐξαιρουμένων ἐλαχίστων, οἷον τῆς Ἑλβετίας, τῆς Βελγικῆς, τῶν Ἠνωμένων Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς, μοιραίως ἀκολουθοῦσι τὸ ὀλέθριον τοῦτο παράδειγμα τῶν ἀρχαίων. Τὸ πλεῖστον τῶν προσόδων αὐτῶν διατιθεῖσιν ἀφρόνως ὑπὲρ διαρκῶν στρατιωτικῶν παρασκευῶν καὶ ἐξοπλισμῶν. Ἐκχειρία κατ' ἐπίφασιν, καθ' ἣν ἐξακολουθεῖ ἀκκτάπαυστος μελέτη περὶ τοῦ κρείττονος στρατιωτικοῦ συστήματος, τουτέστι περὶ τοῦ κρείττονος τρόπου, δι' οὗ ἔθνος τι δύναται ἀμυνόμενον ἢ ἐπιτιθέμενον νὰ καταστρέψῃ ἕτερόν τι

ἔνεκα πληρώσεως μόνον ἐγωιστικῶν συμφερόντων ἢ φιλοδόξων ροπῶν, τοιοῦτος εἶνε ὁ σύγχρονος πολιτικός βίος. Ἡ κρατοῦσα σήμερον οἰκονομικὴ κρίσις εἶνε ἀποτέλεσμα τοῦ ὀλεθρίου τούτου συστήματος.

Ἡ νεωτέρα πολιτεία ὀφείλει νὰ λάβῃ ὑπὸ σοβαρὰν μελέτην τὴν κατάστασιν ταύτην, εἰς ἣν διατελοῦσι τὰ οἰκονομικὰ τῶν ἐθνῶν. Ἀμεσος μεταβολὴ τοῦ κρατοῦντος στρατιωτικοῦ συστήματος ἐπιβάλλεται ἐξ αὐτῆς τῆς φύσεως τοῦ συγχρόνου πολιτισμοῦ, ὀφείλοντος ἰδίᾳ τὴν ἔξαρσιν αὐτοῦ εἰς τὴν πρόοδον τῶν βιομηχανῶν τεχνῶν. Αὗται θέλουσι τύχη μείζονος ἀναπτύξεως, τὰ δ' ἀποτελέσματα ἔσονται εὐεργετικώτατα, τροποποιουμένων τῶν οἰκονομικῶν συνθηκῶν τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων διὰ τῆς μεταβολῆς ἰδίᾳ τοῦ κρατοῦντος συστήματος τῆς εὐρωπαϊκῆς ὀπλοφορίας. Ἡ πολιτεία ὀφείλει νὰ μεριμνήσῃ μετὰ διαφέροντος περὶ τῆς φυσικῆς ἐπιρρώσεως τῶν μελῶν αὐτῆς, ὃ περ ἔσται ἠθικὴ ἐπίρρωςις, ἀλλὰ τοῦτο οὐχὶ διὰ τῆς διηνεκοῦς στρατιωτικῆς ἐπασχολήσεως καὶ τῆς παραμελήσεως τῶν λοιπῶν καθηκόντων. Ἡ ἀσφάλεια ἐν τῷ ἐσωτερικῷ τῆς χώρας, ἡ ἄμυνα κατὰ τῶν ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ ἐνδεχομένων ἐπιδρομῶν πρέπει νὰ ἦνε διηνεκές αὐτῆς μέλημα, ἀλλ' ἐπίσης καὶ ἡ θεραπεία τῶν ἄλλων ἀναγκῶν τοῦ βίου. Πολιτεῖαι, μεριμνήσασαι μόνον περὶ τῆς στρατιωτικῆς αὐτῶν δυνάμεως, κατέπεσον πρωιμώτατα μετὰ τὴν πρώτην σύγκρουσιν πρὸς ἄλλον ἐχθρόν, ἀνωτέρας κεκτημένον δυνάμεως, ἢ ἔνεκα πολ-
λάκις ἀπροόπτου συγκυρίας.

§ 179. Ἡ Πολιτεία καὶ ἡ ἀπονομὴ τῆς Δικαιοσύνης.

Ἐν τῇ ἐξασφαλίσῃ τῆς ἐννόμου τάξεως ἡ πολιτεία ἐκτελεῖ τὸ πρῶτον μέρος τῆς κοινωνικῆς αὐτῆς ἀποστολῆς· πάντα τὰ πολεμπό-
μενα ἔσονται ἀποτελέσματα τῆς λειτουργίας ταύτης. Σώφρων διοίκη-
σις ἐρείδεται πρωτίστως ἐπὶ τῆς ἀμερολήπτου καὶ ἴσης ἀπονομῆς τῆς δικαιοσύνης. Ἐν τοῖς ναοῖς τῶν ἀρχαίων λαῶν ἀνετίθεντο τὰ παλλά-
δια, μυστηριώδεις ἐγγυήσεις τῆς ἀσφαλείας τῶν πόλεων. Ὁ κῶδιξ τῆς Θέμιδος ἔστω διὰ τὴν νεωτέραν πολιτείαν τὸ τιμιώτατον παλλά-
διον τῆς ἀσφαλείας αὐτῆς. Αὐστηρὰ ἰσονομία συγκρατεῖ τὸν πολί-
την, κατανοοῦντα, ὅτι δὲν ἀδικεῖται, δὲν εἶνε μόνον μέλος τῆς πολι-
τείας, ἀλλὰ καὶ λειτουργὸς αὐτῆς καὶ πρόμαχος ἐν ἀνάγκῃ. Οἱ αἰώ-

νιοι κανόνες τοῦ πρακτέου ἢ τοῦ μὴ πρακτέου, οἱ ἐδρεύοντες ἐν τῇ ἀνθρωπίνῃ συνειδήσει, πρέπει νὰ ᾔνε οἱ κανόνες τῆς πολιτείας. Ὁ ἄνθρωπος πρέπει νὰ ὑποτάσσῃται εἰς τὸν κοινωνικὸν νόμον, ἀλλ' ἡ πολιτεία δὲν δικαιούται νὰ τροποποιῇ αὐτὸν ἐκάστοτε αὐτοβούλως· αὕτη εἶνε τὸ κυριώτατον ὄργανον καὶ ἔρρισμα τῆς δικαιοσύνης.

Καὶ ἐν τῇ πολιτικῇ καὶ ἐν τῇ ποινικῇ δικαιοσύνῃ ἡ ἀποστολὴ τῆς πολιτείας εἶνε ὑπέροχος. Δι' αὐτῶν ἐξασφαλίζονται τὰ ἰδιωτικὰ συμφέροντα, κραταιοῦται δὲ ἡ πρὸς τὴν καθεστηκυῖαν τάξιν ἐμπιστοσύνη. Ἐν τῇ νεωτέρᾳ ἐκλογικῇ πολιτείᾳ ἡ δικαιοσύνη δὲν πρέπει νὰ καταστῇ ἔρμαιον τῆς μερίδος, ὑφ' ἧς τὴν κηδεμονίαν καὶ τὴν ἐπιρροὴν διατελεῖ ἡ κυβέρνησις. Ἐν τοῖς δικαστηρίοις πρέπει νὰ ἄρχῃ τὸ ἀπροσωπώληπτον, ἡ δὲ ἐτυμηγορία αὐτῶν νὰ ᾔνε ἡ ἐτυμηγορία τοῦ αἰωνίου δικαίου.

§ 180. Ἡ Πολιτεία καὶ ἡ δημοσία πρόοδος (Ὑλικὰ μέσα).

Σὺν τοῖς ἄλλοις ἡ πολιτεία κέκληται νὰ μεριμνήσῃ καὶ περὶ τῆς ὑλικῆς καὶ ἠθικῆς εὐημερίας τῶν πολιτῶν, περὶ τῆς βελτιώσεως τῶν κοινωνικῶν σχέσεων, καθ' ὅσον δὲν ἐπαρκεῖ πρὸς τοῦτο τὸ ἄτομον καὶ αἱ ὑπ' αὐτοῦ σχηματιζόμεναι ομάδες.

Ἡ λειτουργία αὕτη τυγχάνει οὔσα πολλαπλῇ.

Ὁ ἄνθρωπος ἀναπτύσσεται ἐν τῷ βίῳ διηνεκῶς ἀγωνιζόμενος κατὰ τε τῶν φυσικῶν καὶ τῶν ἠθικῶν προσκομμάτων, τῶν παρεντιθεμένων ἐν τῇ πορείᾳ αὐτοῦ καὶ δυναμένων ν' ἀνακόψωσιν αὐτὴν ἀπότομως καθ' οἴονδῆποτε τρόπον. Τὸν ἀγῶνα τοῦτον, καθ' ὅσον ὑπερβαίνει τὰς δυνάμεις τοῦ ἀτόμου, πρέπει ν' ἀναλάβῃ ἡ πολιτεία. Μία τῶν πρωτίστων ἄρα αὐτῆς μεριμνῶν ἔσται ἡ πρωτοβουλία ἐν τῇ συλλήψει καὶ τῇ ἐκτελέσει τῶν δημοσίων ἔργων, τῶν σκοπούντων τὴν ὑλικὴν ὠφέλειαν τοῦ ἔθνους, ὅποτε αἱ ἀτομικαὶ αὐτοῦ δυνάμεις δὲν ἐπαρκοῦσιν. Μέχρι τῆς σήμερον σώζονται λείψανα τῆς δημιουργικῆς μεγαλοπραγμοσύνης τῆς πάλαι ρωμαϊκῆς πολιτείας περὶ τὴν ἐκτέλεσιν χρησίμων δημοσίων ἔργων. Ἡ νεωτέρα Ὁλλανδία οὐ σμικρὰ ὀφείλει τῇ πολιτείᾳ ἐν τῷ ἀγῶνι κατὰ τῶν φυσικῶν προσκομμάτων. Πλεῖστα δ' ἔργα, διαφεύγοντα τὰς μεμονωμένας δυνάμεις καὶ τὴν

ικανότητα τοῦ ἀτόμου, ὀφείλει ὁ σύγχρονος κόσμος τῇ πρωτοβουλίᾳ τῶν κυβερνήσεων. Τὸ ἄτομον συνήθως ἐλαύνεται ἐν τῇ ἐργασίᾳ αὐτοῦ ἐκ τῆς ιδέας τοῦ ἀμέσου κέρδους, ἐνῶ ἡ πολιτεία μετ' ἐπιμονῆς ἀλλὰ καὶ μετὰ πεποιθήσεως δύναται νὰ προσβλέπῃ εἰς τὰ ἀποτελέσματα τοῦ ἀπωτέρου μέλλοντος.

Τῇ πρωτοβουλίᾳ τῆς πολιτείας ὀφείλεται, κατὰ τοὺς τελευταίους τούτους χρόνους ἰδίᾳ, ἡ ἀποξήρανσις τελεμάτων, ἐστιῶν νοσογόνων καὶ ἡ ἐξυγιάνσις τοῦ κλίματος, ἐξ οὗ προῆλθεν ὑλικὴ ἅμα καὶ ἠθικὴ ὠφέλεια τοῖς κατοίκοις, ἡ κατασκευὴ λιμένων, γεφυρῶν, ἡ συντήρησις καὶ βελτιώσεις τῶν δασῶν, ἡ κατασκευὴ ὁδῶν βατῶν τε καὶ σιδηρῶν. Ἐναντιρρήτως δυνατόν τὰ ἔργα ταῦτα, ἐνίοτε δὲ καὶ εὐκταῖον νὰ ἐκτελῶνται, ὅτε μὲν ὑπὸ τῶν κατὰ τόπους δημοτικῶν ἀρχῶν, ὧν ἡ περιφέρεια ἔξει τὸ μείζον καὶ ἀμεσώτερον ὄφελος, ὅτε δὲ ὑπὸ τῶν ἐταιρειῶν, συμπρατούσης οὕτω καὶ τῆς ἰδιωτικῆς ἐργασίας μετὰ τῆς πολιτικῆς. Ἄλλ' ἐν χώραις, ἐν αἷς ὁ συνεταιρισμὸς δὲν εἶνε ἔτι ἀνεπτυγμένος, ἡ πολιτεία δὲν δικαιούται ν' ἀναμένη τὴν ἐκκόλαψιν αὐτοῦ καὶ ἐξέλιξιν, ἀλλὰ νὰ προβῇ πεποιθότως ἐν τῷ δημιουργικῷ ἔργῳ τῆς ἀναπτύξεως τῆς δημοσίας προόδου. Τὰ ταχυδρομεῖα, οἱ τηλεγραφοὶ, αἱ σιδηραὶ ὁδοί, οἱ πρόσφοροι λιμένες, τὰ δάση, ἅπασα ἐν γένει ἡ φυσικὴ καλλιέργεια τοῦ τόπου εἶνε τοσαῦτα μέσα ὑλικοῦ πλουτισμοῦ, ἀλλ' ἅμα καὶ ἠθικῆς καὶ πνευματικῆς δράσεως. Οὐ μόνον ἐπιρρώννυται οὕτως ἡ ἐσωτερικὴ ζωὴ καὶ κυκλοφορία τοῦ τόπου, ἀλλὰ συγχρόνως καὶ ἡ μετὰ τῶν ξένων λαῶν ἐπικοινωνία καὶ συνεργασία.

§ 181. Ἡ Πολιτεία καὶ ἡ δημοσία πρόοδος. (Ἠθικὰ μέσα).

Ἡ Πολιτεία δὲν εἶνε ὑπόχρεως νὰ μεριμνήσῃ μόνον περὶ τῆς φυσικῆς διαμορφώσεως, διαπλάσεως καὶ βελτιώσεως τοῦ τόπου, εἰς οὗτὰς τύχας πρωταγωνιστεῖ. Ἐν τῇ μερίμνῃ αὐτῆς περὶ τοῦ φυσικοῦ περιέχοντος δὲν πρέπει νὰ ἐπιλάθῃται καὶ τὸ ἠθικὸν περιεχόμενον, ἅτε ἀμφοτέρων διατελούντων ἐν ἀκαταπαύστῳ ἀλληλουχίᾳ.

Ἀρχαῖοί τε καὶ νεώτεροι ἀπέδωκαν τῇ πολιτείᾳ ὑψίστην σημασίαν· ἀπὸ τῆς δράσεως δ' αὐτῆς ἐξήρτησαν τὰ ζωτικώτατα καὶ ἠθικώτατα τῶν λαῶν συμφέροντα· δι' αὐτῆς ἐκπροσωπεῖται ἡ ἐθνικὴ

ιδέα, δι' αὐτῆς ὁ ἠθικὸς λόγος καθίσταται σάρξ· ὀφείλει ἄρα πρωτίστως νὰ μεριμνήσῃ περὶ τῶν τρόπων τῆς μορφώσεως καὶ διαπλάσεως τοῦ λαοῦ. Ὁ μέγας ἄνθρωπος, ὁ ἔχων ἐν ἑαυτῷ πλήρη τὴν συνείδησιν τοῦ ἀγαθοῦ, τοῦ ἀληθοῦς, τοῦ καλοῦ, πρέπει νὰ προνοήσῃ περὶ τῶν μικρῶν ἀνθρώπων.

Καὶ ἂν δὲν ἀποδεχθῆ τις τὴν μεγαλοπρεπῆ ταύτην, ἀλλὰ πῶς ὑπερβολικὴν περὶ τῆς πολιτείας θεωρίαν, δικαιούται νὰ ἀπαιτήσῃ παρ' αὐτῆς μερίμναν περὶ τῆς ἠθικῆς καὶ νοητικῆς μορφώσεως τῶν ἐν αὐτῇ ἀνθρώπων. Τὸ ἄτομον οὔτ' ἐπαρκεῖ, οὔτε κατανοεῖ πάντοτε ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τὴν προσήκουσαν χρῆσιν τῶν τρόπων ἐκείνων, δι' ὧν ἐπιτευχθήσεται ἡ πνευματικὴ καὶ ἠθικὴ αὐτοῦ διαπαιδαγώγησις· δικαιούται ἄρα ν' ἀναμένῃ παρὰ τῆς πολιτείας χειραγωγίαν καὶ διεύθυνσιν ἐν τῇ ἐκπολιτευτικῇ σταδιοδρομίᾳ, ἥτις πρωτίστως ἐπιτευχθήσεται διὰ τῆς ἠθικῆς αὐτοῦ βελτιώσεως.

Ἐν τῇ τοιαύτῃ λειτουργίᾳ ἡ πολιτεία δέον νὰ μεριμνήσῃ περὶ τῆς ἀνατροφῆς καὶ παιδείσεως τοῦ κοινωνικοῦ συνόλου. Τοῦτο κατορθοῦται τὸ πρῶτον μὲν διὰ τῆς θρησκευτικῆς ἀνατροφῆς, διὰ τῆς ἐμπνεύσεως καὶ ἐπιρρώσεως τοῦ θρησκευτικοῦ τῶν πολιτῶν αἰσθήματος, ὡς ἀφετηρίας πάσης ἄλλης, εἶτα δὲ διὰ τῆς νοητικῆς καὶ ἠθικῆς αὐτῶν μορφώσεως, τῆς προαγωγῆς τῆς δημοσίας παιδείσεως, τῆς προστασίας τῶν τεχνῶν καὶ ἐπιστημῶν.

Πρὸς μὀρφωσιν εἰλικρινοῦς θρησκευτικοῦ αἰσθήματος συντελεῖ κατ' ἐξοχὴν ἡ οἰκογένεια, ἐν ἣ τὸ πρῶτον λαμβάνει τὴν ἀφετηρίαν τῶν αἰσθημάτων αὐτοῦ τὸ τέκνον· εἶτα δὲ ἡ πολιτεία, μὴ δικαιουμένη ἐν τούτοις νὰ ἐπέμβῃ εἰς τὴν διεύθυνσιν τῆς θρησκευτικῆς συνειδήσεως. Τὸ θρησκευτικὸν αἰσθημα εἶνε ἀντικείμενον προσωπικῆς ἐλευθερίας τῶν ἀτόμων· τοῦτο δ' ὀφείλει νὰ σεβασθῆ πᾶν κοινωνικὸν ἢ πολιτικὸν καθεστῶς. Ἀνεγνωρισμένη ὑπὸ τῆς πολιτείας θρησκεία, συμφῶνως τοῖς δόγμασι καὶ τῇ ἱεροτελεστίᾳ τῆς ὁποίας ὀφείλει νὰ κανονίζῃ τὸ ἄτομον τὰ τῆς θρησκευτικῆς αὐτοῦ συνειδήσεως, εἶνε ἄρνησις τῆς ἐλευθερίας. Ὑπὸ τὴν αἰγίδα τοιαύτης τάξεως ἐπέρχεται σὺν τῷ χρόνῳ ἡ ἐξαχρείωσις μᾶλλον ἢ ἡ ἐπίρρωσις τοῦ θρησκευτικοῦ αἰσθήματος. Τὸ δόγμα φονεύει, ἐνῶ τὸ πνεῦμα ζωοποιεῖ. Κοινωνία, ὁμολογούσα ὠρισμένον δόγμα, ἀρνούμενη τὴν ἑαυτῆς ἐλευθερίαν καὶ προσωπικότητα, θέλει κύψῃ ἐπὶ τέλους ὑπὸ βαθεῖαν ἀνηθικότητα. Ἡ ἀρχὴ

τοῦ ὁμοιομόρφου καὶ τοῦ ἀμεταβλήτου εἶνε ὁ μοιραῖος τῆς στασιμότητος νόμος.

Ὅσακις πολιτεία τις ἐβουλεύθη ν' ἀποδεχθῆ ἀπολύτως θρησκευτικὸν δόγμα καὶ νὰ καταδιώξῃ πᾶν ἄλλο, κατὰ τύπους ἢ κατ' οὐσίαν διάφορον τοῦ ἑαυτῆς, παρεσκεύασεν αὐταῖς χερσὶ τὴν ἰδίαν πτώσιν. Ἐγείρει διαφράγματα μεταξύ τῶν πολιτῶν· ἐν τοῖς κόλποις αὐτῶν ἀναπτύσσονται μίση ἀδιάλλακτα· καὶ αὐτὴ ἡ οἰκογένεια ὑφίσταται τὴν ἐπίδρασιν τῶν ὀλεθρίων τούτων διαστάσεων.

Εἶνε ἄξιον παρατηρήσεως, ὅτι ἡ ροπὴ πρὸς θρησκευτικὰς καταδιώξεις ἐκδηλοῦται συνήθως ἐν πολιτείαις, παρ' αἷς ἐμφωλεύει ἤδη τὸ σπέρμα τῆς παρακμῆς. Ἀνησυχεῖ αὐτὰς πᾶσα νέα ἰδέα· φρίττουσι πρὸ τῆς ἐλευθέρας συζητήσεως. Ὁ Ρωμαῖος αὐτοκράτωρ καταδιώκει τὸ χριστιανικὸν δόγμα οὐχὶ ἐκ πεποιθήσεως πρὸς τὸ ὑπ' αὐτοῦ πρεσβευόμενον, ἀλλ' ἅτε φρονῶν, ὅτι ἐν τῇ νέᾳ θρησκευτικῇ ὁμολογίᾳ ὑπολανθάνει ὁ ἀνταγωνισμὸς πρὸς τὸ ὑπ' αὐτοῦ ἐκπροσωπούμενον φαῦλον κοινωνικὸν καὶ πολιτικὸν καθεστῶς.

Ἐκτὸς τῶν γηρασκουσῶν κοινωνιῶν, τῶν ὀρρωδουσῶν πρὸς τὴν νέαν ἰδέαν, κοινωνίαι κεκτημέναι οὐ σμικρὸν φυσικὸν καὶ ἠθικὸν σθένος, δυσχερῶς φέρουσαι τὴν ἐμφάνειαν ἄλλου ἱστορικοῦ κόσμου, ἰδίᾳ ἐν τῇ θρησκείᾳ, προσφέρονται πρὸς πᾶσαν αὐτῶν καινοφανῆ μορφήν μετ' ἀγριότητος. Ὁ Καλβῖνος ἐν Γενεύῃ παρίστησι τοιοῦτο φαινόμενον μεταρρυθμιστοῦ ἐλευθέρας κοινότητος, μὴ διστάζων νὰ ποιήσῃ χρῆσιν πρὸς κραταίωσιν τῶν ἰδεῶν αὐτοῦ τῶν βαρβαρωτάτων τρόπων, ἀμιλλώμενος ἐν τούτῳ πρὸς τὴν ἱεράν ἐξέτασιν. Ὁ Κνὼξ ἐν Σκωτίᾳ δὲν ὑστερεῖ ἐν τῇ μισαλλοδοξίᾳ τοῦ ἐν Γενεύῃ μεταρρυθμιστοῦ.

Ἡ πολιτεία πρὸς ἀληθῆ σωτηρίαν τῶν μελῶν αὐτῆς δὲν δύναται ἢ ν' ἀναγνωρίσῃ τὴν ἀρχὴν τῆς ἐλευθερίας τῆς συνειδήσεως, παρακωλύουσα μόνον τὴν ἐξάσκησιν τῶν θρησκευμάτων ἐκείνων, ἅτινα προφανῶς παρουσιάζουσι τὸ φαινόμενον τῆς ἀρνήσεως τῆς ἠθικῆς τάξεως καὶ εὐκοσμίας.

Σὺν τῇ ἐποπτείᾳ τῆς θρησκευτικῆς διαπαιδαγωγήσεως τῶν πολιτῶν ἡ πολιτεία ὀφείλει ἐπίσης νὰ μεριμνᾷ περὶ τῆς νοητικῆς αὐτῶν παιδεύσεως καὶ μορφώσεως.

Πρώτιστος τῶν τρόπων τῆς εὐρυτάτης ταύτης κοινωνικῆς λειτουργίας εἶνε ἡ σύστασις, ὀργάνωσις, ἐποπτεία καὶ ἄμεσος ἢ ἔμμεσος διεύ-

θυσίαι Σχολείων παντός βαθμοῦ. Ἡ περὶ τούτου μέριμνα δὲν ἀπόκειται βεβαίως τῇ ἀποκλειστικῇ μερίμνῃ τῆς πολιτείας. Ἐν κοινωνίαις, ἐλευθέρως ὀργανωμέναις, ἕκαστος πολίτης, διαφερόμενος ὑπὲρ τῆς προόδου καὶ βελτιώσεως αὐτῶν, δύναται καὶ δικαιοῦται ν' ἀναλάβῃ τὴν ὑπὲρ τῆς ἐκπαιδεύσεως μέριμναν· ὁ συνεταιρισμὸς ἐπίσης δύναται νὰ εὐδοκιμήσῃ ἐν τῇ ἐξόχως κοινωνικῇ ταύτῃ ἐργασίᾳ διὰ τῆς συστάσεως παιδευτηρίων· ἀλλ' ὁ μέγας ἀγὼν καὶ ἡ μέριμνα προσήκουσι τῇ πολιτείᾳ. Χωρὶς αὕτη νὰ παρακωλύσῃ καὶ ἐπ' ἐλάχιστον τοὺς ἀγῶνας τῶν ἰδιωτῶν καὶ τῶν σωματείων, ὀφείλει νυχθημερόν νὰ μερίμνη ὑπὲρ τῆς πνευματικῆς μορφώσεως τῶν πολιτῶν, εἴτε ἀμέσως διὰ τῶν ἀπ' αὐτῆς τέλεον ὀριζομένων καὶ ἐξαρτωμένων ὀργάνων, εἴτε ἐμμέσως διὰ τῆς προσηκούσης ἐποπτείας τῆς ἰδιωτικῆς ἐργασίας. Τὸ ἐπὶ τῆς Δημοσίας Ἐκπαιδεύσεως ὑπουργεῖον ἐν πάσῃ πολιτείᾳ δέον νὰ ᾔηνε τὸ πάντων σπουδαιότατον· ἡ ἀληθὴς δύναμις τῆς πατρίδος ἔσται οὐ μόνον ἡ φυσικὴ, ἀλλὰ καὶ ἡ ἠθικὴ καὶ νοσητικὴ αὐτῆς δύναμις.

Ἐκάστη τῆς κοινωνίας τάξις δέον νὰ τύχῃ τῆς προσηκούσης αὐτῇ παιδεύσεως· τὸ μᾶλλον ἢ τὸ ἥττον τοῦ προσήκοντος δύναται νὰ καταστῇ πολλάκις ὀλέθριον. Ἀλλ' ἡ παιδεία αὕτη δὲν πρέπει ν' ἀφορᾷ μόνον εἰς τὴν αὐξήσιν τοῦ ποσοῦ τῶν γνώσεων, ἀλλ' εἰς τὸ ποιὸν αὐτῶν. Αἱ τοῖς πολίταις παρεχόμεναι γνώσεις δὲν πρέπει νὰ σκοπῶσι μόνον τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ πνεύματος, ἀλλὰ τὴν βελτίωσιν τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ ἠθους. Ὅτε τοῦτο δὲν συμβαίνει, ὅτε ἡ μάθησις δὲν εἶνε μορφωτικὴ τοῦ ἠθους, ἀλλὰ παιδευτικὴ τοῦ πνεύματος, τὸ Σχολεῖον δύναται νὰ καταστῇ πολλάκις ὄργανον κοινωνικῆς δυσπραγίας. Πολιτεῖαι ἐκ τῶν συγχρόνων ὑπέθεσαν, ὅτι ἡ λύσις τοῦ κοινωνικοῦ προβλήματος κεῖται ἐν τῇ κατ' ἀριθμὸν μόνον αὐξήσῃ τῶν ἐκπαιδευτηρίων· ἀλλὰ δὲν ἐμερίμνησαν περὶ τῆς ἐπιδράσεως αὐτῶν ἐπὶ τοῦ ἠθους τῶν πολιτῶν. Οὕτως ἡ τοιαύτη παιδεία, αὐξήσασα τὰς γνώσεις κατὰ ποσόν, ἀλλὰ μὴ ἀποβλέψασα εἰς τινὰ ἠθικὸν σκοπὸν, ἐπήνεγκε τὴν αὐξήσιν μᾶλλον ἢ τὴν ἐλάττωσιν τῶν ἀδικημάτων. Ἄλλοτε ὁ ἐγκληματίας ἐνήργει τυχαίως, σήμερον δὲ καθίσταται τοιοῦτος ἐν ἐπισημονικῇ συνειδήσει. Ἡ δὲ ποινικὴ Στατιστικὴ διδάσκει, ὅτι τὰ ἀποτροπαιότατα τῶν κακουργημάτων ἐτελέσθησαν μετὰ περισσῆς τέ-

χνης ὑπ' ἀνθρώπων, κεκτημένων οὐ σμικρὰν πνευματικὴν μόρφωσιν, ἧτις κατ' ἐλάχιστον ἐπέδρασαν ἐπὶ τοῦ ἤθους αὐτῶν.

Ἀναπτύξαι τὸν ἀνθρώπινον ἐγκέφαλον· καταστήσατε αὐτὸν ἐπι-
δεκτικὸν πάσης γνώσεως καὶ σοφίας. Ἄλλ' ἔχετε ὑπ' ὄψει, ὅτι ἡ κοι-
νωνικὴ αὐτοῦ δύναμις καὶ χρησιμότης δὲν ὑφίσταται μόνον ἐν τῇ συ-
νειδήσει τῆς ἀρχῆς καὶ τοῦ τέλους τῶν ὄντων κατὰ τὰς νεωτάτας
καὶ ὀρθοτάτας θεωρίας, ἀλλ' ἐπίσης καὶ ἐν τῇ ἐπιρρώσει τῶν μορίων
ἐκείνων, τῶν ἐν αὐτῷ ἐκπροσωποῦντων τὴν λειτουργίαν καὶ τὴν ἐνέρ-
γειαν τῶν ἠθικῶν δυνάμεων.

Τὰ δόγματα ταῦτα πρέπει νὰ κρατήσωσιν ἐν τῇ πολιτείᾳ καθ' ὅ-
λας τὰς βαθμίδας τῆς δημοσίας ἐκπαιδεύσεως· ἡ δὲ ἐπίδρασις αὐτῆς
ἐν ταύτῃ μὲν τῇ βαθμίδι πρέπει νὰ ᾖ ἰσχυροτέρα, ἐν ἐκείνῃ δὲ νω-
θροτέρα. Καὶ ἡ μὲν τῶν κατωτάτων κοινωνικῶν ὁμάδων δεόν νὰ ᾖ
ὑποχρεωτικὴ, προαιρετικὴ δ' ὅλως ἡ μέση καὶ ἀνωτέρα ἐκπαίδευσις.

§ 182. Ἡ Πολιτεία καὶ ἡ Ἔργασία.

Ἀνεφύη κατὰ τοὺς τελευταίους τούτους καιροὺς δύσλυτον καὶ φλο-
γερόν ζήτημα, τὸ τῆς σχέσεως τῆς πολιτείας πρὸς τὴν ἐργασίαν.
Αὕτη ἀποτελεῖται ἐκ τοῦ συνόλου ἀνθρώπων, ὧν ἡ ὑλικὴ καὶ ἠθικὴ
εὐημερία, ἡ ἐπὶ μέρος ὑπάρχουσα, εἶνε ἅμα ἠλικὴ τε καὶ ἠθικὴ εὐη-
μερία τοῦ συνόλου· ἀλλὰ τοῦτο προέρχεται κατ' ἐξοχὴν ἐκ τῆς ἀτομικῆς
ἐργασίας. Τούτου μὴ ἐπιτυγχανομένου, ἀναπτυσσομένης δὲ τῆς κοι-
νωνικῆς δυσπραγίας, τί ὑποχρεοῦται νὰ πράξῃ ἡ πολιτεία πρὸς ἀπο-
σόβησιν τῶν δυναμένων νὰ ἐπέλθωσι δεινῶν; ν' ἀδιαφορήσῃ, ἢ νὰ
προσέλθῃ ἀρωγός; Ἐν τοιαύτῃ περιστάσει δικαιοῦται καὶ ὀφείλει νὰ
κανονίζῃ τὰ ἀφορῶντα εἰς τὴν ἐργασίαν;

Ὁ νεώτερος Κοινωνισμὸς, συνεπῆς πρὸς τὰς ἀρχὰς αὐτοῦ, ἐπιζη-
τεῖ παντὶ τρόπῳ τὴν κατάργησιν τῆς ἐλευθερίας τῆς ἐργασίας καὶ τὴν
ἐξάρτησιν αὐτῆς ἀπὸ τῆς πολιτείας. Ἄλλὰ διὰ τοῦ συστήματος τού-
του δημιουργηθήσεται ἄκρατος πολιτικὴ παμβασιλεία, ἀποτέλεσμα
ἕξουσα τὴν ἐξασθένησιν τῶν ἀτόμων. Τοῦ ἐν τῇ ἐργασίᾳ ἀνταγωνι-
σμοῦ αἰρομένου, τὰ προϊόντα αὐτῆς ἔσονταί κατὰ ποσὸν τε καὶ κατὰ
ποιὸν ὑποδεέστερα· ἡ ἐλευθερία τῆς λειτουργίας τῶν φυσικῶν καὶ ἠθι-

κῶν δυνάμεων κοινωνίας τινός, ἢ ἐλευθερία τῆς ἐργασίας, εἶνε σκοπιμώτατον μέσον τῆς ἐπιρρώσεως αὐτῆς.

Ἐν τῇ νεωτέρᾳ πολιτείᾳ, τῇ λειτουργούσῃ κατὰ θεσμούς ἐλευθερίας καὶ ἰσότητος τῶν ἀνθρώπων, τὸ πρόβλημα τῆς ἐργασίας πρέπει νὰ λυθῇ συμφώνως πρὸς τὰς ἀρχὰς τῆς ἀναγνωρισθείσης πανδήμως κοινωνικῆς τάξεως. Ἡ πολιτεία σήμερον, ὑπὲρ πᾶσαν ἄλλην ἱστορικὴν περίοδον, φέρει μείζονας ὑποχρεώσεις πρὸς τὸν πολίτην. Ὑφίσταται καὶ λειτουργεῖ κατὰ δεδηλωμένην αὐτοῦ βούλησιν, ὑποχρεοῦται ἄρα μᾶλλον πρὸς αὐτόν. Ἄλλ' ἐκ τοῦ λόγου τούτου πρέπει νὰ παρακολουθῇ τὸν πολίτην ἐν πάσῃ ἐνεργείᾳ, νὰ κηδεμονεύῃ, ἐξασκουῖσα προστασίαν, ἐκ προθέσεως μὲν εὐεργετικὴν, ἀλλὰ ἀπολήγουσαν εἰς τὴν καταστροφὴν τῶν φυσικῶν καὶ ἠθικῶν αὐτοῦ δυνάμεων;

Κατ' ἀρχὴν ἡ ἐργασία πρέπει νὰ ἀναγνωρισθῇ ἐλευθέρᾳ ἐν πᾶσι τοῖς κλάδοις τῆς ἀνθρωπίνης δράσεως καὶ παραγωγῆς. Οὐχ ἥττον ἡ πολιτεία δὲν πρέπει νὰ διατελῇ ἀδιάφορος, ἔχουσα ὑπ' ὄψει ὅτι ἐν τῇ ἀπολύτῳ ἐλευθερίᾳ δυνατὸν πολλάκις οἱ πονηρότεροι νὰ κατισχύωσι τῶν ἀπλουστέρων· ἐπιβάλλεται ἄρα αὐτῇ ἐκ τῶν προτέρων ποιά τις διοργάνωσις καὶ διακανόνισις τῆς ἐργασίας. Ἡ ἐνέργεια αὕτη δὲν δύναται νὰ χαρακτηρισθῇ ὡς ἐκ πνεύματος πολιτειακοῦ κοινωνισμοῦ ἀπορρέουσα, ἀλλὰ συμφωνεῖ πρὸς τὰς ἰδέας τῆς φιλανθρωπίας καὶ τῆς ἠθικότητος. Δὲν ὑποχρεοῦται βεβαίως νὰ παράσχῃ ἐργασίαν τοῖς ἐστερημένοις τοιαύτης, ἐν τούτοις ἐκ τῆς ἀποστολῆς αὐτῆς ὀφείλει νὰ συντελῇ εἰς τὴν ἐξεύρεσιν τῶν τρόπων ἐκείνων, δι' ὧν ἄφθονος θέλει καταστῆ ἡ ἐργασία.

Ἄλλὰ καὶ περὶ τὴν ἀποσόβησιν τῶν ἐν τῇ ἐργασίᾳ ὑπερβασιῶν δικαιούται νὰ μεριμνᾷ ἡ πολιτεία. Χωρὶς νὰ παραβλάψῃ τὴν ἐλευθερίαν τῆς ἐνεργείας τῶν ἀτόμων ἢ τὴν ἐλάττωσιν τοῦ συνεταιριστικοῦ πνεύματος, ὀφείλει νὰ κανονίσῃ κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον τὸν ἀριθμὸν τῶν ὥρῶν τῆς ἐργασίας, πολλάκις σήμερον αὐξανομένας ὑπὸ τῆς ἀπληστίας καὶ τῆς ὑπερβασίας τῆς δυνάμεως τοῦ κεφαλαίου. Συνεννόησις ἰδίᾳ τῶν κυβερνήσεων τῶν πεπολιτισμένων λαῶν, λαμβανομένων ὑπ' ὄψει τῶν ἀναγκῶν καὶ τῶν ἀπαιτήσεων τῆς παγκόσμιου βιομηχανίας καὶ τῶν διεθνῶν συμφερόντων, δύναται ἐν πολλοῖς νὰ συντελέσῃ εἰς τὴν λύσιν τοῦ ἐπικινδύνου τούτου προβλήματος τοῦ αἰῶνος, τεθέντος ἤδη ἐπὶ τοῦ τάπητος τῆς συζητήσεως ὑπὸ συγχρό-

νου μεγαλουργοῦ, εἰ καὶ λίαν χιμαιρικοῦ ὑπό τινος ἐπόψεως αὐτοκράτορος.

Πλείστα ἐρρήθησαν ἀπό τινος χρόνου περὶ τῶν καταχρήσεων, τῶν ὑπὸ τῆς κερδοσκοπίας προκαλουμένων ὡς πρὸς τὴν ἐν τοῖς βιομηχανικοῖς ἐργοστασίοις ὑπηρεσίαν γυναικῶν καὶ ἀνηλίκων· ἡ πολιτεία δὲν δικαιούται ν' ἀδιαφορήσῃ ἐπὶ τοῖς τελουμένοις τούτοις ἐγκλήμασιν, οὐσιωδῶς ἐπιδρῶσιν ἐπὶ τε τῆς φυσικῆς καὶ ἠθικῆς ὑγείας τῶν ἀπόρων τάξεων· ὀφείλει νὰ λάβῃ τὰ προσήκοντα νομοθετικὰ μέτρα, κανονίζουσα μετὰ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ὥρῶν τῆς ἐργασίας καὶ τὴν ἡλικίαν, καθ' ἣν ἐπιτρέπεται εἰς ἑκάτερον τῶν δύο φύλων ἢ ἐν τοῖς ἐργοστασίοις ἐργασία· ἀπαγορευτικαὶ διατάξεις δέον νὰ τεθῶσι κατὰ τῆς προσλήψεως ἀδιακρίτως ἐν τοῖς ἐργοστασίοις προσώπων μὴ ἰκανῶν. Οὕτω πρέπει νὰ συμβιβασθῶσιν ἐναρμονίως τὰ συμφέροντα τῆς οἰκονομικῆς παραγωγῆς μετὰ τῶν καθηκόντων τῆς φιλανθρωπίας.

Διὰ τῆς κυριαρχικῆς ταύτης παρεμβάσεως ἡ πολιτεία οὐδαμῶς καταχρᾶται τῇ ἐξουσίᾳ αὐτῆς, παραβιάζουσα τὴν ἐλευθερίαν τοῦ ἀτόμου, αὐθαιρέτως κανονίζουσα τὰ τῆς ἐργασίας, ἀλλ' ἐπιτελεῖ ὑψηλὸν καθῆκον, τὸ τῆς ἐποπτείας τῆς δημοσίας τάξεως καὶ ἠθικότητος.

Ταῦτα ἐπιτελοῦσα ἡ πολιτεία, ὀφείλει πρὸς τὸ συμφέρον τῶν αὐτῶν τάξεων, ὧν ὁ ὑπερβάλλων ἀριθμὸς δύναται νὰ διακυβεύσῃ τὴν δημοσίαν ἀσφάλειαν καὶ τὴν ἐννομον τάξιν, νὰ μεριμνᾷ ἐκάστοτε πρὸς ἐπίρρῳσιν τοῦ ταμειυτικοῦ πνεύματος τοῦ λαοῦ διὰ τῶν συνεταρισμῶν τῆς ἀλληλοβοηθείας. Ἐν τῷ συστήματι τούτῳ κεῖται οὐ μικρὸν ἄνεσις τις τῶν ἀπορουσῶν κοινωνικῶν τάξεων, ἐκ τοῦ περισσεύματος αὐτῶν δυναμένων ν' ἀνακουφίσωσι τὸ γῆρας ἢ τὰς ἡμέρας τῆς πρὸς ἐργασίαν ἀνικανότητος. Ἀλλ' ἐπίσης ἡ πολιτεία ὀφείλει διὰ νομοθετικῶν τρόπων νὰ ἐπέρχηται ἀρωγὸς τῶν τάξεων τούτων, λαμβάνουσα ἐξασφαλιστικὰ μέτρα κατὰ τῆς ἐνδεχομένης τῶν ἐργατῶν δυστυχίας, ἐξασκοῦσα ποιάν τινὰ κηδεμονευτικὴν λειτουργίαν, ὅποτε ἡ ἐνέργεια τῶν ἀτόμων δὲν εἶνε ἐπαρκής.

§ 183. Ἡ πολιτεία καὶ ἡ οἰκονομικὴ αὐτῆς λειτουργία.

Πρὸς πλήρωσιν πασῶν τούτων τῶν λειτουργιῶν ἡ πολιτεία ἔχει ἀνάγκην τῶν προσηκόντων ὀργάνων, ὑποχρεοῦται ἄρα νὰ μεριμνᾷ

περὶ τῆς συντηρήσεως αὐτῶν. Ἡ στρατιωτικὴ ἀμύνα τῆς χώρας, ἡ ἐμπέδωσις τῆς ἐννόμου τάξεως, ἡ προαγωγὴ τῶν ὑλικῶν συμφερόντων καὶ τῶν ἠθικῶν ιδεῶν, πάντα ταῦτα δὲν κατορθοῦνται εὐχερῶς διὰ τῆς ἀγαθῆς μόνον προθέσεως καὶ συμβολῆς τῶν ἀτόμων. Τέτακται ἄρα ἡ πολιτεία εἰς τὴν λήψιν τῶν προσφόρων τρόπων, δι' ὧν αἱ εἰρημέναι χρεῖαι θεραπευθήσονται.

Πρὸς τοῦτο εἶνε ἀναγκαῖα σὺν τῇ ἠθικῇ συνδρομῇ τῶν πολιτῶν καὶ ἡ ὑλικὴ αὐτῶν συμβολή. Ἐκαστον τῶν μελῶν τῆς πολιτικῆς κοινωνίας πολλά πορίζεται ὠφελήματα ἐκ τῆς ἐν αὐτῇ τάξεως, ὡς ἐκ τούτου ἄρα ὑποχρεοῦται νὰ παρέχῃ ὑλικὴν ἀρωγὴν. Τὸ πρὸς τὴν πολιτείαν καθήκον τοῦτο εἶνε μία τῶν κυριωτάτων τοῦ πολίτου ὑποχρεώσεων.

Τὴν ὑποχρέωσιν ταύτην πρὸς ὑλικὴν τε ἄμα καὶ ἠθικὴν συντήρησιν τῆς πολιτείας κανονίζει ἐκ τῆς φύσεως αὐτῆς καὶ τῆς ἐνεργείας αὐτῆ αὕτη, κρεῖττον παντὸς ἄλλου γινώσκουσα τὰς ἐπιβαλλομένας ἀνάγκας. Ἐντεῦθεν πηγάζει τὸ δίκαιον καὶ ἡ ιδέα τῆς φορολογίας, ἣν λειτουργίαν ἐξασκεῖ ἡ πολιτεία. Ὁ δικαιολογικὸς τῆς φορολογίας λόγος ὠρίσθη ἤδη ἀλλαχοῦ. Δι' αὐτῆς ἡ πολιτεία δὲν προσβάλλει τὴν ἐλευθερίαν τῆς ιδιοκτησίας καὶ τῆς προσωπικότητος, ἀλλ' ἀξιοῖ τὴν συνδρομὴν αὐτῶν, ἀνθ' ὧν ἐργάζεται ὑπὲρ τοῦ κοινοῦ ἀγαθοῦ.

Ἡ πολιτεία ὑπὸ τὴν σύγχρονον ἐκλογικὴν αὐτῆς μορφήν δὲν δικαιοῦται νὰ ἐπιβάλλῃ αὐθαρέτως τὸν φορολογικὸν ἐκάστου κανόνα. Τὰ ἄτομα, τὰ ἀποτελοῦντα αὐτήν, δικαιοῦνται διὰ τῶν προσηκόντων ἀντιπροσώπων νὰ κανονίζωσι τό τε ἀνώτατον καὶ τὸ κατώτατον ποσὸν τῆς συνδρομῆς αὐτῶν, λαμβανομένου ὑπ' ὄψει τοῦ δυναμομέτρου τῆς παραγωγικῆς ἰκανότητος. Ἐν τῶν πολυτιμωτάτων δικαιωμάτων παντὸς πολίτου εἶνε ἰδίᾳ ὁ ὑπ' αὐτοῦ ὀρισμὸς τῆς φοροθεσίας. Ἀλλὰ καὶ ἡ ἐν αὐτῇ λειτουργία τῆς πολιτείας εἶνε σπουδαιοτάτη. Ἐν τῇ ἐκτιμῆσει τῆς φορολογικῆς ἐκάστου ἰκανότητος ἐκτελεῖται συγχρόνως ὑπέροχος μελέτη τῶν οἰκονομικῶν δυνάμεων τοῦ τόπου, καταβολὴ πάντων τῶν τρόπων πρὸς ἀνάπτυξιν αὐτῶν καὶ ἐνίσχυσιν. Ἡ πολιτεία δὲν ἔχει ἀποστολὴν τὴν ἀπλήν μόνον φορολογίαν, ἀλλὰ τὴν σύντονον ἐργασίαν πρὸς ἀνάπτυξιν τῶν οἰκονομικῶν πόρων, ὧν ἡ αὔξησις οὐ σμικρὸν θέλει καταστήσῃ ἥττον ἐπαχθῆ αὐτήν. Πολιτεῖαι, ἀποβλέπουσαι μόνον εἰς τὴν φορολογίαν καὶ τὴν εἰσπραξίαν τοῦ

προϊόντος τῆς ἀτομικῆς ἐργασίας, ἀδιαφοροῦσαι δὲ πάντῃ πρὸς τὴν ἀνάπτυξιν τῶν πόρων τούτων, ἀπεργάζονται τὸν ἴδιον ὄλεθρον. Ἡ οἰκονομικὴ αὐτῶν λειτουργία καθίσταται τέλειον φοροθετικὴ. Ἐπίσης ὀφείλουσι ν' ἀποφεύγωσι τὸν πειρασμὸν τῆς θεραπείας τῶν ἀναγκῶν αὐτῶν διὰ δανείων ἐκτὸς ἐκτάκτων περιστάσεων, προκειμένου νὰ θεραπευθῶσι σπουδαιόταται ἐθνικαὶ ἀνάγκαι. Ἡ δανειομανία ὑπῆρξεν ἡ ἀπόρρητος νόσος, ἐξ ἧς προσεβλήθησαν πλεῖσται τῶν νεωτέρων πολιτειῶν, καθ' ὧν σημαίνεται ἤδη ὁ κώδων τῆς ἐθνικῆς ἀτιμώσεως. Ὅπως τὰ ἐστερημένα πιστεως ἄτομα, οὕτω καὶ αὐταὶ εἶνε ἀνάξια πάσης τιμῆς. Αἱ πλεῖσται τῆς Εὐρώπης πολιτεῖαι παριστᾶσι σήμερον τὸ ἀπελπιστικὸν φαινόμενον, κρούουσαι τὰς θύρας τῶν χρηματιστικῶν καταγωγῶν καὶ ἀντὶ πάσης ἀποκρίσεως ἀκούουσαι τὸν πένθιμον ἤχον τῆς βραγχνῆς φωνῆς τοῦ κλειθροῦ, παρακωλύοντος τὴν εἴσοδον.

Ἡ μεταξὺ προσόδων καὶ δαπανῶν ἀναλογία εἶνε τὸ σημεῖον εὐκόσμου καὶ σωφρόνως διοικουμένης πολιτείας.

§ 184. Ἡ λειτουργία τῆς Πολιτείας

ἐν ταῖς σχέσεσιν αὐτῆς μετὰ τῶν ξένων Πολιτειῶν.

Ὡς μεταξὺ τῶν ἀτόμων ἐν τῇ αὐτῇ πολιτικῇ κοινωνίᾳ, οὕτω καὶ μεταξὺ τῶν πολιτειῶν ὑφίσταται κοινὴ ἀλληλεγγύη καὶ συνεργασία. Πλεῖστα ἀντικείμενα τῆς τε ἐσωτερικῆς καὶ ἐξωτερικῆς αὐτῶν δράσεως ρυθμίζονται ἐκ συμφώνου διὰ κοινῶν συνθηκῶν καὶ κανόνων. Οὐδεμίᾳ τούτων δύναται νὰ διεκδικήσῃ ἴδια συμφέροντα ἐπὶ ζημίᾳ τῶν τῆς ἄλλης. Καὶ ἐν μὲν τῷ ἐσωτερικῷ βίῳ ἐκάστη εἶνε ἐλευθέρη καὶ αὐτόνομος, ἐν δὲ ταῖς ἐξωτερικαῖς σχέσεσιν ἐκπροσωπεῖ ἰδίαν ὅλως κυριαρχίαν. Ἐκ τῶν πρὸς ἀλλήλας σχέσεων τῶν πολιτειῶν ἀναπτύσσεται ἴδιον δίκαιον καὶ ἴδια λειτουργία· πρόσωπα δὲ ἀρμόδια ὀρίζονται πρὸς τὴν σύσφιγξιν τῶν σχέσεων τούτων. Ἐν τῇ ιδέᾳ ταύτῃ τῆς μεταξὺ τῶν πολιτειῶν ἀρμονίας ἡ ιδέα τοῦ δικαίου καθίσταται εὐρυτέρα καὶ περιληπτικωτέρα, κρατύνεται ἡ μεταξὺ τῶν φυλῶν ἀλληλεγγύη, ἡ δὲ ιδέα τῆς ἀνθρωπότητος ἐξέρχεται ἀπὸ τῶν γεωγραφικῶν ὁρίων τῆς πατρίδος. Ἐν τῇ λειτουργίᾳ ταύτῃ τῶν ἐξωτερικῶν σχέσεων ἡ πολιτεία ἐπιτελεῖ τὸν εὐγενέστατον τῶν προορισμῶν αὐτῆς. Πᾶσα αὐτῆς ἡ ἐν τῷ ἐσωτερικῷ δρᾶσις ἐξωτερικεύεται,

καθ' ὅσον δ' αὕτη λειτουργεῖ ἐν αὐτῇ ἐπιτυχῶς, κατὰ τοσοῦτον πα-
ρίσταται ἐξωτερικῶς ἰσχυροτέρα καὶ εὐγενεστέρα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΕΝΔΕΚΑΤΟΝ

Περὶ τῶν δημοσίων Λειτουργῶν.

§ 185. Ἐννοια τῆς δημοσίας Λειτουργίας.

Αἱ πολλαπλαῖ ὑπηρεσίαι, αἱ τῇ πολιτεία ἀνατεθειμέναι, διεξά-
γονται ἀναγκαιῶς ὑπὸ ὠρισμένων ὀργάνων, προσώπων πρὸς τοῦτο
τεταγμένων ἔκ τε παιδείσεως καὶ κλίσεως. Ἄνευ αὐτῶν οὐδεμία κοι-
νωνικὴ καὶ πολιτικὴ ἐνέργεια δύναται νὰ διεξαχθῇ. Πᾶν τὸ συντε-
λοῦν πρὸς τὸν κοινωνικὸν σκοπὸν ἀνατίθεται τοῖς προσώποις τούτοις
ὑπὸ τῆς πολιτικῆς ἐξουσίας.

Ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ ταύτῃ κεῖται ἡ ἐννοια τῆς δημοσίας λειτουργίας.

Ἡ δημοσία λειτουργία εἶνε μία τῶν σπουδαιοτάτων κοινωνικῶν
λειτουργιῶν. Πᾶσα σφαιρα τῆς ποικίλης ἐργασίας τῶν ἀνθρώπων
ἔχει τὴν προσήκουσαν λειτουργίαν, ἀλλ' οὐδεμία δύναται νὰ παρα-
βληθῇ πρὸς τὴν δημοσίαν. Ἡ λειτουργία τῆς πολιτείας εἶνε ἡ λει-
τουργία τῆς ὑψίστης κοινωνικῆς δράσεως, τῆς ἐθνικῆς ἀμύνης καὶ
ἀκεραιότητος, τῆς ἀναπτύξεως τῆς ἠθικῆς καὶ πνευματικῆς προόδου
τοῦ λαοῦ, τῆς ὑλικῆς εὐημερίας. Δυνατὸν ἄλλαι λειτουργίαι νὰ ἦνε
μᾶλλον προσοδοφόροι, ἀμείβουσαι μᾶλλον ὑλικῶς τοὺς ἀντιπροσώ-
πους αὐτῶν, ἀλλ' ἐν ταῖς ἀληθῶς ἐλευθέραις καὶ πεπολιτισμέναις χώ-
ραις, παρ' αἷς ὁ δημόσιος βίος ἐξελίσσεται ἐν πάσῃ τῇ σημασίᾳ καὶ
λαμπρότητι, ἡ πολιτικὴ λειτουργία εἶνε ἡ περιφανεστάτη. Καθ' ὅσον
ἡ πολιτεία πληροῖ εὐγενέστερον προορισμὸν τοῦ βίου, κατὰ τοσοῦ-
τον καὶ ἡ λειτουργία αὐτῆς θεωρεῖται εὐγενεστέρα καὶ τιμιωτέρα.

§ 186. Προσόντα τῶν δημοσίων Λειτουργῶν.

Πρὸς διεξαγωγὴν τῆς δημοσίας λειτουργίας παρίσταται χρεια εὐρέσεως προσώπων, προσηκόντως μεμορφωμένων καὶ γεγυμνασμένων. Ὑπηρεσίαι, ἀπαιτοῦσαι τεχνικὴν τε καὶ ἐπιστημονικὴν μάθησιν, διοικητικὴν ἰκανότητα, ἐμπειρίαν, ἀρετὴν, δημοσίαν τε καὶ ἰδιωτικὴν, δὲν δύνανται νὰ ἐμπιστευθῶσι τῷ πρώτῳ ἐκλιπαροῦντι· ἀπαιτεῖται ἄρα ἵνα ἡ πολιτεία μεριμνήσῃ περὶ μορφώσεως τῶν εἰς τὰς ὑπηρεσίας αὐτῆς χρησίμων ἀνδρῶν. Πρὸς τοῦτο ἐν ταῖς εὐκόσμως ὠργανωμέναις χώραις συνέστησαν κατὰ τοὺς τελευταίους τούτους καιροὺς τὰ κατάλληλα παντὸς εἶδους παιδευτήρια, ἀποστολὴν ἔχοντα τὴν μὴ μὴ φῶσιν δημοσίων λειτουργῶν.

Ἐν ταῖς δημοκρατικαῖς κοινωνίαις τὰ ρεύματα τῶν πολιτικῶν μεταβολῶν εἶνε συχνότατα ἢ ἐν ταῖς μοναρχικαῖς καὶ ταῖς ἀριστοκρατικαῖς. Ἡ ἐκλογικὴ πολιτεία ὑφίσταται καθ' ἐκάστην τὴν ἐπίδρασιν καὶ τὰς ἐπιδρομὰς καινοφανῶν προσώπων, ἀξιούντων ὑπὲρ ἑαυτῶν τὴν κατάληψιν τῶν δημοσίων λειτουργιῶν καὶ τῶν λαφύρων τῆς περιποθήτου ἐξουσίας. Τούτου τελουμένου, ἡ δημοσία λειτουργία ἐκτίθεται καθ' ἐκάστην εἰς τὰς ἐπιθέσεις προσώπων, μηδὲν κεκτημένων δικαιώμα πρὸς κατάληψιν αὐτῆς ἢ τὸ τῆς κομματικῆς μόνον νίκης καὶ ἐμπιστοσύνης. Ὑπὸ τοιαύτας συνθήκας οὐδὲν γενναῖον καὶ χρήσιμον δύναται νὰ τελεσθῇ παρ' ἀνθρώπων, μὴ ἀρμοδίως παρεσκευασμένων πρὸς τὴν δημοσίαν λειτουργίαν καὶ θεωρούντων αὐτὴν λάφυρον καὶ ἀντάλλαγμα τῶν ὑπὲρ τῆς κομματικῆς ἐπιτυχίας ὑπηρεσιῶν αὐτῶν. Ἡ ἀμερικανικὴ Συμπολιτεία, παρὰ τὰ τοσαῦτα αὐτῆς πλεονεκτήματα, πρώτη παρέστησεν ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς χρόνοις τὸ φαινόμενον τῆς ἀπεμπολήσεως τῶν δημοσίων ὑπουργημάτων τῷ θριαμβεύοντι κομματικῷ πνεύματι. Πολλὰ δ' εὐρωπαϊκαὶ πολιτεῖαι ἀτόπως ἐμιμήσαντο αὐτῇ ἐπὶ προφανεῖ βλάβῃ τῆς ὑπηρεσίας. Ἄλλοτε ὑπὸ τὸ κράτος τῶν ἀπολύτων μοναρχικῶν ἢ ἀριστοκρατικῶν θεσμῶν ἡ δημοσία λειτουργία ἦτο ἔρματιον τῆς προστασίας τούτου ἢ ἐκείνου τῶν ἐν τῇ αὐλῇ ἢ ἐν τοῖς τῶν ἰσχυρῶν προθαλάμοις κυλιόμενων, ἢ εὐγοουμένης τινός· ἀλλὰ καὶ ἐν τοῖς ἐλευθερωτάτοις τῶν πολιτευμάτων, παρ' οἷς κρατεῖ τὸ δόγμα τῆς κομματικῆς λαφυραγω-

γίας τῶν δημοσίων ὑπουργημάτων, ἡ αὐτὴ ἐκδηλοῦται ἀκολασία πρὸς χρησιμοποίησιν τῆς πολιτικῆς ὑπηρεσίας τῶν εὐνοουμένων.

Ἡ κατὰ τὸν μέσον Αἰῶνα ἰδίᾳ κρατήσασα ἀρχὴ τῆς κληρονομικότητος ἐν τῇ δημοσίᾳ ὑπηρεσίᾳ εἶνε ἀσύμφωνος πρὸς τὸ πνεῦμα τῆς καθ' ἡμᾶς ἐποχῆς. Τὰ προνόμια τοῦ γένους καὶ ἐν τῇ πολιτικῇ καὶ ἐν τῇ στρατιωτικῇ λειτουργίᾳ δὲν ἐπιτρέπονται ἐν τῇ καθ' ἡμᾶς ἐλευθέρᾳ ἐκλογικῇ πολιτείᾳ. Μόνη ἡ ἀξία καὶ ἡ ἰκανότης δικαιουῦνται νὰ εἰσδύσωσι πανταχοῦ· τοῦτο δ' ἐπιτυγχάνεται τὸ μὲν διὰ τῆς προσηκούσης ἐπιστημονικῆς καὶ πρακτικῆς παιδείσεως, τὸ δὲ διὰ τῆς μακρᾶς πείρας, ἣν εὐλόγως παρέχει ἡ ὑπηρεσία. Ἀλλὰ πρὸς ἀποφυγὴν καταχρήσεων δέον οἱ λειτουργοὶ τῆς δημοσίας ὑπηρεσίας νὰ εἰσάγονται εἰς αὐτὴν ἀμερολήπτως διὰ διαγωνισμοῦ. Διὰ τοῦ συστήματος τούτου ἀναπτύσσεται ἡ ἀμιλλα καὶ ἡ φιλοπονία.

Ἡ δημοσία λειτουργία κατ' οὐδένα τρόπον δύναται νὰ θεωρηθῇ κτῆσις ἀποκλειστική. Οὐχ ἦττον ἐν τοῖς πλείστοις αὐτῆς κλάδοις πρὸς τὸ συμφέρον τῆς πολιτείας δέον νὰ τεθῶσι φραγμοὶ κατὰ πάσης ἀποπείρας ἀποπομπῆς ἄνευ λόγου λειτουργῶν, χρησιμωτάτων καὶ πρὸς τοῦτο μορφωθέντων. Ἐν τούτοις ἐξ ὀνόματος τῆς ἐλευθερίας οἰοσδήποτε λειτουργὸς δύναται νὰ ζητήσῃ τὴν ἀπὸ τῆς ὑπηρεσίας ἀπομάκρυνσιν, ἐκτὸς ἂν εἰδικαὶ ὑποχρεώσεις κωλύωσιν αὐτὸν πρὸς τοῦτο.

Ὁ δημόσιος λειτουργός, εὐδοκίμως ἐξασκῶν ἐπὶ ὠρισμένον χρόνον διάστημα τὴν ὑπηρεσίαν αὐτοῦ, δικαιουται ν' ἀπομακρυνθῇ, ἔχων τὸ δίκαιον τῆς συντάξεως κατὰ τὰ ὑπὸ τῆς πολιτείας κεκανονισμένα. Ἀλλ' ἔχων δικαιώματα, ἔχει ἐπίσης καὶ τὰς παρεπομένας εὐθύνας.

Ἡ μόρφωσις τῶν δημοσίων λειτουργῶν, ἡ ἐξασφάλισις αὐτῶν ἀπὸ πάσης περιπετείας, εἶνε ἐν τῶν σπουδαιωτάτων τῆς πολιτείας μελημάτων. Πάντως ἔσται ἀτελής καὶ ἄστοχος ἡ κοινωνικὴ αὐτῆς ἐνέργεια ἄνευ τῶν προσηκόντων ὀργάνων. Ἀλλὰ ταῦτα δὲν δύνανται νὰ εὐδοκιμήσωσιν, ἂν μὴ πρότερον μορφωθῶσι πρεπόντως, ἐξασφαλιζομένης ἐλλόγως τῆς ὑλικῆς αὐτῶν συντηρήσεως καὶ τῆς ἠθικῆς ἀξιοπρεπείας. Τοῦτο δ' ἐπιτυγχάνεται μόνον διὰ τοῦ σεβασμοῦ τῶν δικαιωμάτων αὐτῶν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΩΔΕΚΑΤΟΝ

Ἡ Πολιτεία καὶ ἡ Δημοτικὴ Διοίκησις.

§ 187. Ἐννοια τοῦ Δήμου.

Ἡ πολιτεία ἐκ τῆς φύσεως αὐτῆς καὶ τῶν πολλαπλῶν λειτουργιῶν δὲν δύναται νὰ μεριμνήσῃ καὶ νὰ ἀσχοληθῇ περὶ πάντων τῶν κοινωνικῶν συμφερόντων· ἀλλ' οὐδὲ προσῆκον, οὐδ' ἀναγκαῖον τοῦτο· ἤθελεν ἐπέλθῃ ἡ ἀτονία καὶ ἡ ἐκμηδένισις τῶν τε ἀτόμων, τῶν ἀποτελούντων αὐτὴν καὶ τῶν ἐκ τούτων ἀναπτυσσομένων φυσικῶν τε καὶ ἠθικῶν ἐνώσεων. Ἐκάστη τούτων δικαιούται νὰ διεκδικήσῃ ἰδίαν ἐνέργειαν συνωδᾶ τῇ φύσει αὐτῆς καὶ τῇ δραστηριότητι.

Μεταξὺ τῶν ἐνώσεων τούτων, τῶν φυσικῶν τε ἕνα καὶ ἠθικῶν ἐπιδιωκουσῶν σκοπόν, εἶνε καὶ ὁ Δῆμος. Μικροσκοπικὴ πολιτεία εἶνε τὸ λίκνον τῆς μεγάλης πολιτείας καὶ ἡ ἀφετηρία. Ὁ δῆμος εἶνε ἡ πρώτη αὐτῆς μορφή καὶ ὑπόστασις· πολυμελεστέρα καὶ εὐρυτέρα οἰκογένεια φέρει ἐν ἑαυτῷ κατ' ἐξοχὴν τοὺς δεσμοὺς τῆς ὁμοφυλίας, τῆς κοινότητος τοῦ ἐδάφους μετὰ τῶν παραδόσεων τῆς θρησκείας, τῶν ἰδεῶν, τῶν αὐτῶν ροπῶν. Ἡ μεγάλη πολιτεία, ἡ ἐμψύχωσις αὕτη τῶν καθολικῶν αἰσθημάτων καὶ ροπῶν, δὲν δύναται νὰ εὐδοκιμήσῃ καὶ νὰ ἐπιτελέσῃ τὴν ἀποστολὴν αὐτῆς, ἂν μὴ βασισθῇ ἐπὶ τῆς δυνάμεως καὶ τῆς ἐργασίας τοῦ δήμου. Ἡ πλαστικότητα, ἡ ἐνέργεια αὐτοῦ καθίσταται πλαστικότης τῆς πολιτείας.

Ἐν τῷ καταμερισμῷ τῶν πολιτικῶν λειτουργιῶν μεταξὺ πολιτείας καὶ δήμου ἐπιτυγχάνεται οὐ σμικρὰ ἐθνικὴ ἄρμονία. Ἡ κεντρικὴ διοίκησις δὲν μεταμορφοῦται εἰς παμβασιλείαν· καταλείπει ἐλεύθερον τὸ στάδιον τῆς προσηκούσης πολιτικῆς ἐνεργείας καὶ εἰς τὸν δῆμον, ἢ

εἰς τὴν ἄπ' αὐτοῦ ἀπορρέουσαν, ἀλλὰ μᾶλλον ἀπὸ τοῦ κέντρου ἐξηρη-
τημένην εὐρυτέραν πολιτικὴν ἐμφάνειαν, τὴν Ἐπαρχίαν.

Ἄναμφιβόλως ἡ ἀτομικὴ ἐνέργεια καὶ δραστηριότης τῶν λαῶν ἐκ-
δηλοῦται προσηκόντως καὶ μετὰ σθένους ἐν τῇ σφαίρᾳ τῶν ποικίλων
καὶ πολυωνύμων ἠθικῶν ομάδων, τῶν ἐν τῷ ὀργανισμῷ τῆς πολιτείας
λειτουργουσῶν· ἀλλὰ φυσικώτερον καὶ ἰσχυρότερον ἐξελίσσεται αὕτη
ἐν τῇ σφαίρᾳ τῆς ἐνεργείας τοῦ δήμου. Οὐδεμία δύναμις εἶνε ἱκανὴ νὰ
περιορίσῃ αὐτὴν ἢ καταβάλλῃ. Πολιτεία ὑφ' οἵανδήποτε μορφήν, ἥτις
ἤθελεν ἀποπειραθῆ τοῦτο, ἤθελε πράξῃ τὸ μέγιστον τῶν ἐγκλημάτων
οὐ μόνον κατὰ τῆς ἐλευθερίας τοῦ λαοῦ, ἀλλὰ καὶ κατὰ τῆς ἰδίας
ἐλευθερίας καὶ τάξεως. Πιστεύουσα εἰς τὸ δίκαιον καὶ τὴν λογικὴν
τῆς ἀπολύτου πολιτικῆς ἐνότητος, παραγνωρίζει τὴν φύσιν καὶ ἔννοιαν
αὐτῆς, ἥτις βασιίζεται ἐπὶ τοῦ νόμου τῆς ἐνότητος ἐν τῇ ποικιλίᾳ, τῆς
ἰσχύος ἐν τῷ καταμερισμῷ τῆς ἐργασίας, τῆς ἀναγνωρίσεως τῶν δι-
καίων τῆς τε ἀτομικῆς καὶ κοινοτικῆς αὐτονομίας.

§ 188. Φιλοσοφικὴ καὶ ἱστορικὴ ἀπόδειξις
τῆς ἀληθείας τῆς δημοτικῆς αὐτονομίας—Συγκέντρωσις
καὶ Ἀποκέντρωσις.

Ἐν ταῖς μεγάλαις πολιτείαις ὁ λαὸς δὲν εἶνε εἰς κατάστασιν νὰ
λάβῃ τὴν προσήκουσαν αὐτῷ συμμετοχὴν εἰς τὰ τῆς διοικήσεως,
πράττει δὲ τοῦτο διὰ τῶν ἀντιπροσώπων καὶ δι' ἄλλων προσφόρων
τρόπων. Τοῦτο εἶνε καὶ λογικὸν καὶ ὑπὸ τῶν πραγμάτων ἐπιβαλλό-
μενον. Ὑπάρχουσιν ἄπειρα ἀντικείμενα μερίμνης, ἅτινα διαφεύγουσι
τὴν νοητικὴν καὶ πολιτικὴν αὐτοῦ ἀντίληψιν καὶ ἱκανότητα. Οὐχ ἦτ-
τον ἐν τῇ ἀφαιρέσει ταύτῃ ἢ ἐλαττώσει τῆς πολιτικῆς ἐξουσίας τοῦ
λαοῦ δὲν ἀφαιρεῖται οὐδὲ περιορίζεται ἡ ἐνέργεια ἐκείνη, ἥτις ἀπαι-
τεῖται πρὸς τὴν διακανόνισιν τῶν ἀντικειμένων τοῦ μερικοῦ, τοῦ το-
πικοῦ βίου, οἷος ἐξελίσσεται ἐν τῷ δήμῳ. Ἐν τῇ πολιτικῇ ταύτῃ
περιφερείᾳ ὁ λαὸς εὐρίσκεται ἐξ ὀλοκλήρου ἐν τῷ στοιχείῳ αὐτοῦ. Γι-
νώσκει πάσας τὰς ἀνάγκας, κατανοεῖ τὸν τρόπον τῆς θεραπείας·
πᾶσα δ' ἀφαιρέσις ὑπὸ τινος ἀρχῆς ἢ δυνάμεως τῆς ἐξουσίας ταύτης
εἶνε προσβολὴ καὶ ἄρνησις δικαίων.

Ἡ νεωτέρα ἐκλογικὴ πολιτεία ὀφείλει νὰ ἐκτιμῆσῃ προσηκόντως

καὶ νὰ ὀργανώσῃ τὴν αὐτονομίαν τοῦ δήμου. Ἐν αὐτῷ εἰρεῖδεται ἡ ἰσχὺς τῶν ἐλευθέρων λαῶν (1). Ἐκ τῆς ἐλευθερίας αὐτοῦ ἄρα ἡ πολιτεία θέλει ἀρυσθῆ τὰς ἰσχυροτάτας τῶν δυνάμεων. Εἶνε τὸ προπαιδευτήριον κοινωνικῆς καὶ πολιτικῆς ἀνατροφῆς καὶ μορφώσεως καὶ εὐεξίας, ὡς τοιοῦτον ἀναγνωρισθὲν καὶ ὑπὸ τῶν μοναρχικωτάτων πολιτευμάτων (2). Ἡ κατὰ φύσιν ὀργανωμένη καὶ λειτουργοῦσα πολιτεία τοῦ ἔθνους θέλει εὖρη τὸ πρότυπον ἐν τῇ πολιτείᾳ τοῦ δήμου, ἐν τῇ αὐτονομίᾳ τοῦ ὁποίου ὁ πολίτης προπαρασκευαζόμενος θέλει ἀγωνισθῆ βραδύτερον ἐπὶ τοῦ σταδίου τῆς πολιτείας.

Ἡ ἱστορικὴ ἐπισκόπησις τοῦ βίου τῶν λαῶν μαρτυρεῖ, ὅτι ὅπου ἡ δημοτικὴ ἐλευθερία καὶ αὐτονομία πρῶίμως ἀνεγνωρίσθησαν καὶ ἐκυρώθη τὸ δίκαιον αὐτῶν, οἱ λαοὶ οὗτοι τὰ μάλα ἠὺδοκίμησαν ἠθικῶς τε καὶ πολιτικῶς. Ἐν τῇ ἀρχαίᾳ ἑλληνικῇ πολιτείᾳ, γεωγραφικῶς περιωρισμένη καὶ τὰ πάντα ἀπορροφώση, ὁ δῆμος δὲν ἦτο ἀναγκαῖον στοιχεῖον δράσεως. Ἄλλ' ἐν ταῖς νεωτέραις κοινωνίαις ἡ σημασία αὐτοῦ πρῶίμως ἀνεγνωρίσθη· ἡ δύναμις αὐτοῦ ἐφανερῶθη τελεσφόρως καὶ γενναία ἀπὸ τῆς νυκτὸς ἤδη τοῦ μέσου αἰῶνος. Καὶ ἐπῆλθε μὲν ἀκολούθως ἀνταγωνισμὸς μεταξὺ τῆς κεντρικῆς καὶ τῆς δημοτικῆς διοικήσεως ἐπ' ὠφελείᾳ τῆς πρώτης, συντελεσθείσης οὕτω τῆς ἐθνικῆς ἐνότητος τῶν νεωτέρων πολιτειῶν, ἀλλὰ τὰ ἀποτελέσματα πολλαχοῦ ἐπέδρασαν ὀλεθρίως, περισταλείσης τῆς γενναίας ἐνεργείας, ἣτις ἐχαρακτήρισε πολλαχοῦ τῆς Εὐρώπης τὸν ἐλεύθερον καὶ αὐτόνομον βίον ἐνίων κοινοτήτων αὐτῆς.

Ἐθνος τι διατελεῖ ὑπὸ τὴν ἐπιρροὴν ἄκρου συγκεντρωτικοῦ συστήματος· πᾶσα ἄρα ἐλευθέρᾳ ἐνέργεια εἶνε περιωρισμένη· ἐξ ὀνόματος αὐτοῦ ἐργάζεται καὶ προνοεῖ μόνον ἡ κεντρικὴ διοίκησις. Καθ' ὅσον αὕτη εἶνε πεφωτισμένη καὶ φιλοπρόοδος, πάντα τὰ στοιχεῖα τῆς προόδου τοῦ ἔθνους, γεωργία, ἐμπορία, βιομηχανία, τέχναι καὶ ἐπιστῆμαι θέλουσιν ὑποστῆ τὴν ἐπίδρασιν τοῦ προοδευτικοῦ πνεύματος καὶ τῆς νοήμονος δράσεως τῆς διοικήσεως. Ἄλλ' ἡ εὐημερία αὕτη

(1) *Tocqueville, de la Démocratie en Amérique T. I. ch. 5.*

(2) Ἐν αὐτῇ τῇ μοναρχικωτάτῃ Ρωσίᾳ κατὰ τοὺς τελευταίους τούτους χρόνους ἐγένετο σπουδαιότατη νομοθετικὴ ἐργασία πρὸς χειραφέτησιν τῶν δήμων καὶ ὀργανώσιν δημοτικῆς ἐλευθερίας, χάρις ἰδίᾳ εἰς τὰς προσπάθειας τοῦ ὑπουργοῦ Μιλιούτιν (Α. Π. L. Beaulieu, *Un homme d'État Russe*).

ἔσται παροδική καὶ βραχυχρόνιος, μὴ διαρκέσουσα ἴσως πέρα τοῦ χρόνου τῆς διοικήσεως. Ἐτερον ἔθνος, διὰ τῶν αὐτῶν φυσικῶν πλεονεκτημάτων πεπρoικισμένον, ἀφίεται εἰς τοὺς ἰδίους ἀγῶνας. Ὑπὸ τὴν ζωοποιὸν ἐνέργειαν τῆς ἰδίας ἀτομικότητος, ὑπὸ τὴν ἐλευθέραν καὶ ἐθελουσίαν ἀνάπτυξιν τῶν δυνάμεων αὐτοῦ καταστήσεται μετὰ παρέλευσιν χρόνου ἀπαράμιλλον ἐν τε ταῖς τέχναις καὶ ταῖς ἐπιστήμαις, ἢ δ' ἀκμὴ αὐτοῦ ἔσται μακροχρονιωτέρα. Ἡ ἱστορικὴ κατὰ τοὺς τελευταίους τούτους αἰῶνας ἐξέλιξις τῶν ἀγγλοσαξωνικῶν φύλων εἶνε τρανὸν μαρτύριον τῶν ἀποτελεσμάτων τῆς διαφορᾶς τῶν αὐτονόμως διεπομένων λαῶν καὶ τῶν διατελούντων ὑπὸ τὸ κράτος ἀπολύτου συγκεντρωτικῆς διοικήσεως.

§ 189. Διοίξεις τοῦ Δήμου.

Ὁ δῆμος εἶνε μικρὰ πολιτεία, αὐτονόμως μὲν δρῶν καὶ ἐργαζόμενος καθ' ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὰ μερικὰ τῆς κοινότητος συμφέροντα, ἀλλ' ὡς πρὸς τὰ καθ' ὅλου συμφώνως πρὸς τὴν πολιτείαν, ὑφ' ἧς τὴν ἐποπτείαν ἐν πάσῃ περιστάσει διατελεῖ. Ἡ ὀργάνωσις τοῦ δήμου τελεῖται κατ' ἐλευθέρους κανόνας. Ἡ πολιτεία ὀφείλει νὰ σέβηται ἐκαστοτε τὴν ἐλευθερίαν αὐτοῦ καὶ τὴν αὐτονομίαν· ἡ προσβολὴ τῶν δημοτικῶν ἐλευθεριῶν εἶνε μία τῶν μεγίστων προσβολῶν τῆς ἐθνικῆς τῶν λαῶν ἐλευθερίας. Ὅπως ὁ δῆμος συμπράττει ἐν τῇ αὐτονόμῳ αὐτοῦ ἐνεργείᾳ μετὰ τῆς πολιτείας, οὕτω καὶ αὕτη ὀφείλει νὰ συνεργάζεται, ἀμφοτέρων τὸν αὐτὸν σκοπὸν ἐπιδιωκόντων.

Ἡ δημοτικὴ διοίξεις δέον ν' ἀπορρέῃ ἀπὸ τῆς ἐλευθέρως τῶν πολιτῶν ἐκλογῆς. Ὁ δήμαρχος, ἀνώτατος ὢν ἄρχων τῆς κοινότητος, τὸ δημοτικὸν συμβούλιον, ὡς τὸ μετ' αὐτοῦ βουλευόμενον σωματεῖον, σὺν τοῖς λοιποῖς εἰδικοῖς, ἐκπαιδευτικοῖς, ἐκκλησιαστικοῖς, φιλανθρωπικοῖς, γεωργικοῖς, βιομηχανικοῖς κτλ. δέον νὰ φέρωσιν ἐν τῇ λειτουργίᾳ αὐτῶν τὸ κῦρος τῆς βουλήσεως τῶν συμπολιτῶν, ἀκριβῶς γινωσκόντων τὰ πλεονεκτήματα καὶ τὰ προσόντα ἐκάστου. Τῆς δὲ δημοτικῆς ταύτης διοικήσεως ἡ μέριμνα καὶ ἡ ἐργασία ἐκτείνονται πρωτίστως εἰς τὴν σύστασιν τῶν προσηκόντων δημοτικῶν σχολείων, εἰδικῶν ἐν τε ταῖς πόλεσι καὶ ταῖς ἐξοχαῖς, εἰς τὴν ἐποπτείαν τῆς ἐκκλησιαστικῆς λειτουργίας, ἢ τῆς ἐννόμου κοινοτικῆς τάξεως. διὰ τῆς

Ἀστυνομίας, εἰς τὴν ἰδρυσὶν Νοσοκομείων, Πτωχοκομείων, Γηροκομείων, Ταμειυτηρίων καὶ λοιπῶν φιλανθρωπικῶν καὶ ἀλληλοβοηθητικῶν Καθιδρυμάτων· ἐπίσης δὲ εἰς τὴν διὰ τῶν σκοπίμων τρόπων προαγωγὴν τῆς γεωργίας καὶ τῆς βιομηχανίας, εἰς τὴν κατασκευὴν καὶ συντήρησιν τῶν μέσων τῆς συγκοινωνίας καὶ παντὸς ἐν γένει παράγοντος τῆς καθολικῆς εὐημερίας. Πρὸς τοῦτο οἱ δημόται ἔχουσιν εἰδικὰς ὑποχρεώσεις παροχῆς τῷ δήμῳ τῶν ἀπαιτουμένων χρηματικῶν πόρων, ψηφίζομένων ὑπὸ τοῦ Συμβουλίου καὶ ἐγκρινομένων ὑπὸ τῆς ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας.

Ἐκ τῆς ἀναγνωρίσεως ταύτης τῆς ἠθικῆς καὶ διοικητικῆς αὐτονομίας τοῦ δήμου ἡ πολιτεία οὐδαμῶς ἀπόλλυσι τὴν ἀναγκαιοῦσαν ἰσχύν. Τοῦναντίον λαμβάνει μείζονας δυνάμεις ἀπὸ τῆς ἐνισχύσεως τῶν κατωτάτων σφαιρῶν τῆς κοινωνικῆς δράσεως, ἐν αὐτῇ πρωτίστως κατακορυφουμένων. Καθ' ὅσον ζεῖδωροι χυμοὶ ὑγείας καὶ ἐνεργείας διαρρέουσι τὰ μέλη τοῦ κοινωνικοῦ σώματος, κατὰ τοσοῦτον καὶ ἡ ἐθνικὴ ὑγεία καὶ ρώμη τῆς πολιτείας καθίσταται ζωηροτέρα καὶ γονιμωτέρα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΕΚΑΤΟΝ ΤΡΙΤΟΝ

Ἡ Πολιτεία καὶ ἡ ἐπαρχιακὴ Διοίκησις.

§ 190. Ἐννοια τῆς Ἐπαρχίας.

Ὁ Δῆμος εἶνε ἡ πρώτη ἐμφάνεια τῆς φυσικῆς καὶ ἠθικῆς ἐνότητος λαοῦ τινος, ἡ ἐν σπέρματι πολιτεία, κατὰ τὸ πρότυπον τῆς ὁποίας σχηματισθήσεται καὶ ὀργανωθήσεται περαιτέρω ἐπὶ εὐρυτέρων βάσεων ἡ ἐθνικὴ πολιτεία. Ἀλλὰ κατ' ἀνάγκην καὶ πρὸς τὸ συμφέρον τῆς πολιτικῆς ὀργανώσεως τοῦ τόπου, πρὸς εὐκοσμον αὐτῆς λειτουργίαν ἡ διοίκησις δὲν πρέπει νὰ περιορισθῇ μεταξὺ τοῦ κέντρου τῆς πολιτείας καὶ τοῦ δήμου. Μεταξὺ ἀμφοτέρων τούτων ὑφίστανται λειτουργοῦσαι καὶ ἄλλαι σφαῖραι πολιτικῆς διοικήσεως, Ἐπαρχίαι.